

Litaja vsak dan razen sobot, nedelj in praznikov.
Issued daily except Saturdays, Sundays and Holidays.

PROSVETA

Uredniški in upravnški prostori:
2637 South Lawndale Ave.
Office of Publication:
2637 South Lawndale Ave.
Telephone, Rockwell 4904

ETC—YEAR XXXIV. Cena lista je \$6.00 Entered as second-class matter January 16, 1933, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879. CHICAGO, ILL., TOREK, 28. JULIJA (JULY 28), 1942 Subscription \$6.00 Yearly STEV.—NUMBER 148

Acceptance for mailing at special rate postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 4, 1918.

Nemška armada zasedla Rostov in Novočerkask

Sovjetsko vrhovno poveljstvo priznalo padec obeh mest. Nemci prodirajo naprej proti Kavkazu. Srdite bitke se nadaljujejo pri Voronežu. Nemški letalci metali bombe na angleška industrijska središča, angleški pa na Hamburg. Novi napadi na pozicije osiščnega vojaštva v Egiptu

Moskva, 28. jul.—Vrhovno poveljstvo je priznalo, da je nemška armada 600,000 vojakov okupirala Rostov, sovjetsko trdnjavo, glavno mesto Donkovaške pokrajine, ki leži 25 milj severovzhodno od Rostova.

Ruske čete so se umaknile iz obeh mest po ljutih bitkah z nemškimi oklopnimi in motoriziranimi kolonami. Moskva priznava, da je padec Rostova, ki ima pol milijona prebivalcev, najtežji udarec, kar jih je dobila Rusija od začetka nemške ofenzive v Donski kotlini. Nemci imajo zdaj odprto pot za prodiranje proti Kavkazu, kjer so bogata oljna oljca.

(Poročilo angleške častniške agencije Reuters iz Moskve pravi, da so ruske čete v ofenzivi proti levemu krilu nemške armade, kateri poveljuje maršal Fedor von Bock, pri Nižnjedevisku, 40 milj južnozapadno od Voroneža. Rusi prodirajo proti Oskolu.)

London, 28. jul.—Nemška bojna letala so se pojavila nad Londonom, toda bomb niso metala. Letala so proti Midlandsu, industrijskemu pasu, in bombardirala mesta. Sovražna letala so se pojavila tudi nad severno Irsko. Nemci so vrgli veliko število razstrelivnih in zažigalnih bomb na industrijska središča.

Napad na Anglijo je sledil bombardiranju Hamburga, nemškega pristanišnega mesta, po angleških letalcih. Ti so vrgli čez 175,000 bomb na Hamburg v 35 minutah, ki so zanele ogromne požare. Napada na to mesto se je udeležilo 600 bojnih letal.

Moskva, 27. jul.—Nemške čete, podprte s tanki, so prekoračile reko Don v dveh krajih in prodrale v Rostov, pravi danes objavljeno uradno poročilo. Sovjetske topniške enote so izstrelile več ton granat in šrapnelov na Nemce, zbrane na vzhodni strani Rostova, da ustavijo prodiranje. Šrapneli so razdeljali najmanj devet mostov, ki so jih Nemci postavili čez reko.

Reka zvezda, glasilo armade, priznava, da je položaj ruskih čet kritičen. Naciji so desetkrat zagnali čete v napade na Ruse v sektorju pri Tsimiljansku severovzhodno od Rostova. Več nemških tankov je bilo razbitih in na stotine vojakov ubitih. Reka Don ostaja trupa vojakov. Nove bombe so bile zagnane v napade na ruske pozicije pri Rostovu.

Komunike omenja srdite bitke pri Novočerkassku, 20 milj severovzhodno od Rostova, in pri Tsimiljansku, 120 milj vzhodno od Rostova. Sveže nemške divizije so bile vržene v naskoke na ruske pozicije. Komunike pravi, da so Rusi zdrobili štiri nemške brigade v tritedenskih bitkah, razbili 328 tankov ter uničili 400 strojníc, 560 avtomobilov, 46 topov ter več letal in streliva.

Prvi nemški letalci, ki prodirajo proti Kavkazu, kjer so bogata oljna oljca, so bili zavezovani v bitkah z angleškimi letalci in južni strani Rostova. Pravi vrhovno poveljstvo priznalo, da je nemška bojna letala so metala bombe na ruske ladje na reki Volgi, ki so potopile tri ladje, dve pa poškodovale.

Velike demonstracije v Londonu

Agitacija za ustanovitev nove fronte

London, 27. jul.—Čez dvajset tisoč ljudi se je zbralo na trgu Trafalgarju in demonstriralo za ustanovitev druge fronte. Govorniki so naglašali, da je edino v ustanovitvi druge fronte rešitev Rusije in združenih narodov.

Delavski minister Ernest Bevin je istočasno v svojem govoru v rudarskem distriktu South Walesa apeliral na angleško ljudstvo, naj prepusti odločitev glede ustanovitve druge fronte vojaškimi voditelji. Njegov govor je bil dokaz, da agitacija za ustanovitev druge fronte vznemirja Churchillovo vlado.

"Naši prijatelji na leviici podžigajo razkol z zahtevami za ustanovitev druge fronte," je rekel Bevin. "To je neodpustljivo v tem kritičnem času, ko je enotnost potrebna."

Bevin je okrcal levičarske elemente v delavski stranki, kateri vodi je.

Glavni govornik na shodu na trgu Trafalgarju je bil Will Lawther, član parlamenta in predsednik močne rudarske unije. "Rudarji vedo, kaj pomeni ta smrt in trpljenje," je dejal. "Kljub temu so za ustanovitev druge fronte. Odlašanje lahko prinese katastrofo združenim narodom."

Gestapovci love požigalce v Berlinu

Stockholm, Švedska, 27. jul.—Heinrich Himmler, načelnik Gestapa, nacistične tajne policije, je apeliral na prebivalce Berlina, naj pomagajo policiji pri lovu na požigalce. Ti so po poročilu, ki ga je prejel švedski list Dagbladet od svojega dopisnika v Berlinu, zaigali dve stanovanjski poslopji ponoči. Himmler je obljubil nagrado 2,000,000 mark za informacije o požigalcih. Dopisnik švedskega lista poroča tudi o drastični omejitvi potniškega prometa na železnicah. Nobena oseba ne sme priti v prostore železniških postaj v Berlinu brez posebnega dovoljenja.

NAPETOST MED FRANCIJO IN AMERIKO NARAŠČA

Pariški listi napadajo državnega podtajnika Wellesa

DISKUZIJA O BOJNIH LADJAH

Vichy, Francija, 27. julija.—Vprašanje odnosov med Francijo in Ameriko in položaj francoskih bojnih ladij v Aleksandriji, egiptski luki, razburjata Lavalovo vlado. Odnosaji so se poslabšali po izmenjavi not med Francijo in Ameriko glede francoskega bojnega brodivja.

Pariški listi, ki pišejo v prilogi napadajo ameriškega državnega podtajnika Wellesa in mu očitajo, da se je v kontroverzi zaradi bojnih ladij postavil na stran Velike Britanije. List Matin pravi, da je Welles nesramen mešetar. Lavalova vlada je odbila ameriško ponudbo glede zaščite francoskih bojnih ladij in s tem demonstrirala svojo politiko kooperacije z Nemčijo.

Poučeni krogi pravijo, da položaj zavisi od razvoja militarnih dogodkov. Francoska javnost je tudi razburjena.

Uradni krogi pravijo, da je Lavalov apel na Francoze, naj gredo delat v nemške tovarne, dobil ugoden odziv. V zadnjih dneh je okrog 40,000 francoskih delavcev odšlo v Nemčijo. Laval je zagotovil Francoze, da bodo vojni ujetniki izpuščeni iz nemških taborišč. Koliko ujetnikov je bilo izpuščenih, odkar francoski delavci prihajajo v Nemčijo, ni znano.

London, 27. jul.—Reprezentante Velike Britanije in Amerike v Aleksandriji nadaljujejo diskuzije glede francoskih bojnih ladij. Predstavniki zunanjega urada je namignil, da bodo ladje uničene, če bo Aleksandriji pretela nevarnost osiščne okupacije.

Lavalova vlada je odbila predlog predsednika Roosevelta, naj potegne bojne ladje iz Aleksandrije in jih pošlje v luke otoka Martinika na Karibjskem morju. Devet francoskih bojnih ladij je interniranih v Aleksandriji.

Lov na sovražne tujece v Detroitu

Detektivi zasegli orožje v navalih

Detroit, Mich., 27. jul.—Federalni detektivi in državni policaji so povečali lov na sovražne tujece in navalili na 120 stanovanj v Detroitu in okolici. V teh so zasegli orožje, aparate za prenos radijskih poročil in kamere.

Okrog petsto sovražnih tujev je moralo nastopiti pri zaslišanjih po izjavi Johna S. Bugasa, načelnika federalnega detektivskega biroja v Detroitu. Pri nekem delavcu, ki je bil rojen v Nemčiji, so našli fotografije neke velike jeklarske tovarne v Detroitu, načrt podmorničkega torpeda in pisma, ki jih je dobival iz Nemčije.

Detektivi so v navalih na stanovanje sovražnih tujev zasegli 181 kamer, 106 radijskih aparatov, 75 pušk in revolverjev, 2835 nabojev in veliko število sabelj in nožev.

Miami, Fla., 27. jul.—Federalni detektivi so aretirali 34 sovražnih tujev v tem mestu in okolici. Med temi je 21 Nemcev, 12 Italijanov in eden Japonec. Vsi so bili pridržani za zaslišanje.

Jeklarska družba sprejela odlok delavskega odbora

Chicago, 27. jul.—Inland Steel Co. je naznanila sprejetje odloka vojnodelavskega odbora glede zvišanja plača 44 centov na dan delavcem, ki so zaposleni v njenih tovarnah. Odlok velja za vse kompanije "Malesa jekla". Te so Inland Steel, Republic Steel, Bethlehem Steel in Youngstown Sheet & Tube Co.

Manifest odstavljenih norveških škofov

Stockholm, Švedska, 27. jul.—Šest norveških škofov, katere je premier Vidkun Quisling, Hitlerjeva lutka, odstavljal zaradi odpora, je objavilo manifest, v katerem pravijo, da bodo vztrajali v opoziciji. Manifest vsebuje tudi naznanilo o ustanovitvi nove cerkvene organizacije in da se ne bodo pogajali z nacističnim režimom, dokler ne bo škof Eivandt Bergraav izpuščen iz zapor.

Domače vesti

Mervarjev sin umrl od žalosti Cleveland.—Anton Mervar mlajši, star 31 let, je 24. julija umrl v bolnišnici. Bil je dolgo časa bolan na sladkorni boleznici, ko je pa 22. julija izvedel, da sta mu bila oče in mati ubita pri avtni nesreči v Kansasu, je padel v nezavest, iz katere se ni več zbudil. Rojen je bil v Trbovljah in prišel je v to deželo dve leti star. Medtem sta iz Kansasa dospeli trupli Antona Mervarja in njegove žene Frances in vsi trije—oče, mati in sin—bodo pokopani skupaj dne 28. julija. Edina, ki je ostala v tej nesrečni družini, je 22-letna hči Justina, katere je bila pred kratkim tudi pobita pri avtni nesreči in je komaj pred nekaj dnevi prišla iz bolnišnice.

Drugi grobovi v Clevelandu

Cleveland.—Dne 24. t. m. je v bolnišnici umrla Neza Hromec, stara 86 let in rojena v Bistrici pri St. Rupertu na Dolenskem. V Ameriki je bila 22 let in tukaj zapuščila hčer Anjo Poje in druge sorodnike, v starem kraju pa hčer Angelo Sinečič.—Dne 23. jul. je v bolnišnici umrl John Kaller, imenovan tudi Zupančič, star 56 let in doma iz St. Petra pri Novem mestu. V Ameriki je bil 39 let in tukaj zapuščila ženo, tri hčere in brata.—Dalje je v bolnišnici umrla 24. t. m. Josephine Peterlin, roj. Segeta, stara 70 let in doma iz Travnika pri Loškem potoku na Notranjskem, po domače Tomaševa. V Ameriki je bila 30 let in v Evansvillu, Ind., zapuščila hčer Albino Thompsona.

Ubit pri delu v jami

Pleasant Valley, Pa.—Dne 23. julija je bil pri delu v premo-govniku ubit John Gross, star 42 let in rojen tukaj. Bil je član društva 41 SNPJ in zapuščila ženo, sina in štiri hčere.

Brazilija poslala protest Nemčiji

Arestacije brazilskih državljanov v Franciji

Rio de Janeiro, Brazilija, 27. jul.—Zunanji minister Orlando Aranha je poslal protest Nemčiji zaradi aretacij brazilskih državljanov po nacističnih avtoritetah v okupirani Franciji. Javnost in časopisi so podprli protest, ki je bil poslan Nemčiji preko portugalske vlade.

Protest naglašajo, da Brazilija ne nadleguje več sto tisoč Nemcev, ki žive na njenem ozemlju, dočim naciji v okupirani Franciji pošiljajo brazilске državljane v ječe in koncentracijska taborišča. Protest vključuje tudi svarilo o represalijah.

Nemci pobili 250,000 Poljakov

Na tisoče ljudi umrlo v taboriščih

London, 27. jul.—Nemške okupacijske oblasti so ustrelile, poklale in obesile najmanj 250,000 ljudi na Poljskem, da zatrejo odpor. Tako je izjavil Stanislaw Mikolajczyk, podpredsednik poljske vlade v izgnanstvu v Londonu.

On je citiral poročila, da dokaže obseg masakrov in zatiranja Poljakov. Najmanj 250,000 Poljakov je umrlo v nacističnih koncentracijskih taboriščih. Nemci so ustanovili "vas smrti" pri Palmiru, predmestju Varšave. Samo tam so postrelili in obesili 12,000 do 15,000 poljskih političnih voditeljev in učiteljev. V gozdu v bližini Palmire se vrše masne eksekucije. Naciji so poklali najmanj 200,000 židov od invazije Poljake, čez četr milijona poljskih delavcev pa odpeljali v Nemčijo, kjer morajo opravljati prisilna dela. Okrog 1,500,000 kmetov, delavcev in trgovcev mora graditi ceste in utrbe za Hitlerjevo oboroženo silo. Mikolajczyk je dejal, da so naciji ustrelili čez 138,000 Poljakov v zadnjih sedmih mesecih.

GANDHI SVARI JAPONCE PRED INVAZIJO INDIJE

Obsodba japonskega napada na Kitajsko

CRIPPS OKRCAL NACIONALISTE

Bombaj, Indija, 27. jul.—Mohandas K. Gandhi, vodja indijskih milijonov, je v svojem magazinu Harijan objavil članek, vsebujoč svarilo Japoncem, naj ne pričakujejo, da jih bo Indija pozdravila, če jo invadirajo. Indija se bo uprla invaziji z vso svojo razpoložljivo silo.

Gandhi je ostro obsodil japonski napad na Kitajsko in brutalno uničevanje te stare dežele. "Ta agresija in zveza z Nemčijo in Italijo izločujeta Japonce iz vrst velesil," pravi Gandhi v svojem članku. "Japonska bo doživela razočaranje, če misli, da ji je Indija naklonjena. Gibanje za neodvisnost Indije je proti imperializmu, pa naj bo ta britski, japonski ali nacistični. Indija se ni odločila za kampanjo, katere cilj je neodvisnost, z namenom, da pomaga Japonci in povzroča poteškoče Veliki Britaniji. Če bi bil to njen namen, bi se kampanja pričela ob izbruhu vojne. Indija ne potrebuje pomoči s strani katerekoli zunanje sile v svoji neoboroženi revoluci proti britski nadvladi."

Vodja nacionalistov dalje pravi, da je vseindijski kongres s deklaracijo, da oborožena sila združenih narodov lahko ostane v Indiji, dokazal, da ni proti zaveznikom. Japonska se moti, če misli, da bi ji umik britskih čet iz Indije dal priliko za invazijo.

London, 27. jul.—Stafford Cripps, član Churchillove vlade, je okrcal Gandhija in druge indijske nacionaliste in jim očital, da raje ogražajo svojo svobodo in vso stvar združenih narodov, kakor da bi čakali, da Indija dobi neodvisnost po končanju sedanjih vojn.

Cripps je obiskal Indijo v zadnjem aprilu, da dobi podporo s strani te dežele v zameno za zagotovilo, da bo Indija dobila neodvisnost po vojni. Njegova misija se je izjalovila, ker ni mogel pridobiti Gandhija in ostalih voditeljev nacionalistev za kooperacijo z Veliko Britanijo. Cripps je naglasil, da bi v Indiji nastal kaos, če bi Velika Britanija potegnila svoje čete iz dežele.

Apel za večjo pomoč Kitajski

Washington, D. C., 27. jul.—Owen Lattimore, svetovalec generala Kaišeka, vrhovnega poveljnika kitajske armade, je apeliral na Ameriko, naj pošlje več bojnih letal Kitajski, da bo lahko začela ofenzivo proti Japoncem. On je v apelu naglasil, da so edino kitajske čete izmed zaveznikih reokupirale pokrajine, ki so bile v japonskih rokah.

Trije ubiti na železniškem križišču

Michigan City, Ind., 27. jul.—Tri osebe so bile ubite in enajst ranjenih, ko je električni vlak družbe South Shore Line treščil v tovorni avto, na katerem se je nahajalo 40 otrok, na križišču v bližini tega mesta. Ubiti so bili voznik Michael Solomon, Mike Celenica in George Mateja.

"Prepozno in premalo!"

Glasovni iz naselbin

PROSVETA THE ENLIGHTENMENT GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE
Organ of and published by Slovene National Benefit Society
Narodnina za Združene države (irven Chicaga) in Kanado \$3.00 na leto...

Datum v oklepaju na primer (July 31, 1942), poleg vašega imena na naslovu pomeni, da vam je s tem datumom potekla naročnina...

Tedenski razgled

Japonske podgane že nekaj časa nič ne "bliskovičijo." Z Malajo, Vzhodno Indijo, Burmo in Filipini so odgriznile prevelik zaloga, ki se ne da tako hitro pogoltniti. Nekaj glodajo ob ameriških Aleviskih otokih, ki pa so pretrdi in Kitajci jih zadnje čase zelo drežajo...

Stric Sam ni več tako potrpežljiv s fašisti tuje in domače znamke, ki se plazijo po Ameriki. Bolj in bolj jih prijema. Federalna veleporota je neprestano na delu v Washingtonu in obtožnice padajo vsak teden. Zanimivo pa je, kako se fašisti goreče zdaj sklicujejo na demokracijo in svobodo, iz katere so se še včeraj najzlobnejše norčevali...

Glas Naroda je objavil svoje stališče glede Jugoslavije: "Zahlevamo obnovljeno in povečano Jugoslavijo (povečano z omladi delavske zemlje, ki so po zadnji vojni pripadli drugim državam)..."

Pošteno in pravilno stališče ameriških Slovencev, ki verujejo v demokracijo, bi bilo v tem oziru tole: Želimo, da bi bili vsi Slovenci v starem kraju združeni v demokratični Sloveniji...

Med našimi piknikarji Akron, O. — Že takoj ob nastopu pikniške sezone dne 25. maja sem se podal v Cleveland na farmo federacije društev SN-PJ...

Na vrsto je prišel 5. julij, dan skupnega piknika društev v boji št. 53 SNPJ in Svobode 748 SN-PJ, ki se je vrtil na enotni farmi blizu Clevelanda. Spet sem se odpravil iz Akrona proti Clevelandu in spet so začele padati deževna kaplje...

Blizal se je večerni mrak. Pristopili so L. Zorko, Jug iz Warrena in Jože Fabjančič, s katerimi smo lani v Sharonu pri Valentinciču skupaj kramljali. Bili so v Girardu na pikniku, na katerem je bil tudi veliki Jež, Tancek in več drugih...

Fabjančič nas je kmalu pripeljal do SND na St. Clairjevici cesti, kjer sva z Zorkom izstopila, voznik pa je odšel domov in nato na delo. V domovem klubu smo se spet dobro imeli in Zorko mi je povedal, da kmalu odrine k vojakom...

Ameriški letalosevec v častu iz neložne v upravitelju torpednih čolnov.

Riba na platnici knjižice "Modern Industry," ki jo je naredil Victor Kayietz, član Ameriškega častnikarskega gilda.

Glasnik in aktiven na delavskem in kulturnem polju v slovenski metropoli že dolgo vrsto let. Želim mu obilo sreče, pa tudi to, da se bi z ostalimi vred zdrav in vesel vrnil nazaj po zmagi nad osiščem. Imel bo za vest, da je služil v armadi dežele, ki se bori proti sužnosti in tiraniji...

Mi, ki ostanemo doma, pa se moramo zavedati naše svete dolžnosti, da storimo vse, kar je v naši moči, da pomagamo Ameriki in njenim zaveznikom do zmage. Zavedati se moramo dejstva, če bi zmagalo osišče, da bi bili pahnjeni v dolgo sužnost tudi mi...

Zorkotu sem rekel "Srečno!", nakar sem se poslovil od prijazen družbe in se odpravil nazaj v mesto kavguca, zadovoljen, da to pot nisem šel v Cleveland le na uro gledat.

Joseph Irman, 535.

White Valley, Pa.—Postojanka št. 25 JPO-SS v Claridgu še živi, čeprav se nekateri malo ali pa nič ne zanimajo za naše rojake v stari domovini. Dne 23. maja je bil shod v Claridgu in smo nabrali \$45—imena darovalcev so spodaj navedena. V White Valleyju je Jurij Previc 28. julija nabral \$38.60, Mike Baloh je v Claridgu nabral \$23, Slovenski dom v Claridgu pa je prispeval \$100. Torej ima blagajnik na rokah \$206.60...

Naj omenim, da je bilo na prejšnji seji postojanke v Cla-

ridgu sklenjeno, da imajo vsi tajniki društev v tem okrožju pravico kolektati prispevke pri svojih društvih za postojanko 25 JPO-SS. Dalje je bilo sklenjeno, da se denarni prispevki in imena darovalcev pošljejo tajniku postojanke, da jih vknjiži v svojo knjigo, denar pa pošlje blagajniku, kateri ga potem pošlje glavnemu blagajniku. Sklenjeno je tudi bilo, da imajo društva pravico izvoliti svoje kolektorje, kateri naj gredo od hiše do hiše, vsak kolektor pa mora darovalcu dati potrdilo za prejeto vsoto...

tudi pokojni Frank Kocjan in sta skupaj spala. Tako poznamo še več članov in dopisnikov. Tudi Mary Udovichevo iz Chicaga, ki je moja prijateljica iz mladih let. Tudi nje nisimo pozabili. Zadnjič jo je nam omenil Frank Barbič, ki nam je poslal karto iz Chicaga s svojih počitnic. Hvala lepa, Frank, za karto, na kateri so bile slike rojakov—spomin iz današnjih dni.

Od tistih dveh otrok je sedaj moj sin pri vojakih in je že korporal. Ravno te dni je bil doma na dopustu deset dni. Prišel je iz Fort Silla, Oklahoma. Vozil se je skozi St. Louis, Mo. Povedal mi je, da sem mu jaz prišla na misel, kajti sem večkrat pravila, da sem prišla v St. Louis iz starega akraja. No, sedaj se pa moj sin vozi skozi to mesto. Od tukaj zelo odhajajo k vojakom. Vsaka dva tedna jih spremijo z godbo na postajo. Fantje so odhajali ravno drugi dan, ko je prišel moj sin na dopust in je spremlil več svojih prijateljev na postajo. Razkropili so se po širni Ameriki. Gotovno se ne bodo vsi nikdar več srečali, kajti poslani so daleč po svetu. Pri takih slovesih je velika žalost med svojci vpkoliceancev. Nekateri zapuščajo zelo stare matere vdovice. Težko je življenje za take uboge matere.

Nekaterim je vojna v hudo, drugim v dobro. Tukaj sta dve ženski stepli, ker je prva rekla drugi, da želi, da bi vojna trajala vsaj še deset let, da bi njen mož še kaj zaslužil. Prej ni delal nič, zdaj pa nosi domov veliko plačo. Druga jo pa pri teh besedah udari po ustih rekoč: "Ti lahko tako praviš, ali jaz sem izgubila dva sinova na Havajih. Zdaj nimam nikogar, da bi me živel..." Videla sem, kako se je mati jokala in lepotičnica, da je morala delavka počakati z urejanjem las, da se je umirila. Samo tisti vse, ki se je ločil od sina. Kako je vse prazno, kamor človek pogleda; najbolj tužno je mati, kajti ona je največ sama doma.

Iz tega mesta se je v Afriki smrtno ponesrečil letalec poročnik Matth Vojtovich, star 22 let. Njegovi starši so dobili obvestilo o njegovi smrti iz Washingtona. Dne 18. junija so od njega prejeli zadnje pismo iz Indije oziroma severne Afrike. Bil je poljske narodnosti in rojen v Ukaj. V šoli se je dobro učil in bil poznan med rojaki.

Pred dvajsetimi leti

(Iz Prosvete, 28. julija 1922) Domače vesti. Uvodnik v Prosveti kritizira čikaško Tribunal, ki je napačno prevedla neki Prosvetini članek za svojo posebno rubriko "Kaj pišejo naši tujjezični listi."

Delavske vesti. V Penni so začeli s splošnim terorjem proti rudarjem v stavki.

Inozemstvo. Nemčija je sprejela drastično kontrolo antante nad svojimi financami; antanta bo kontrolirala dohodke in izdatke.

Sovjetska Rusija. Sovjetska delegacija v Berlinu vodi celo vrsto konferenc za oddajo kom. cesij v Rusiji.

Ameriški letalosevec v častu iz neložne v upravitelju torpednih čolnov.

Vesti iz podjarmljene stare domovine

VELIKI UPOHI NARODA V SEH KRAJIH JUGOSLAVIJE

(V poslednjih dneh prinašajo ameriški in drugi viri nove podatke o uporih v vseh krajih Jugoslavije. Spodaj prinašamo nekaj o teh vesteh.)

...da so utrpeli njegovi oddelki občutne izgube v bosanski in dalmatinski kampanji meseca julija. Poročila, ki prihajajo iz balkanskih krogov, trdijo, da štejejo njegovi oddelki po bakem krvoprelitju v maju, juniju in v začetku julija, sedaj manj kot 150.000 vojakov.

Od Beograda do Sofije

List "Corriere del Ticino" prinaša članek P. Gentzona po naslovu "Od Beograda do Sofije." V tem članku pravi: Zeleniška progla od Beograda proti vzhodu je velike važnosti za silo osi, ker je to direktna linija zeleniškega prometa med zapadom in Bolgarijo, Turčijo, Grčijo ter z bližnjim sredozemskim vzhodom. Po tej poti vozi dnevno veliko število vlakov. Eni vozijo direktno v Sofijo in do bolgarskih pristanišč v Črnem morju, Varno in Burgas. Drugi se odcepijo v Nišu ter vozijo v smeri proti Solunu. Promet osebnih vlakov je zelo omejen. Ob času mojega bivanja v Beogradu so imeli potniki na razpolago samo dva voza vsako nedeljo proti Sofiji. Pri vsakem potovanju so bili vagoni nabito polni, tako da so zasedli vse hodnike. Uvedli so najstrožjo kontrolo. Potniki morajo imeti poleg vozne karte in potnega lista še neko posebno uradno pismo dovoljenje, ki označuje kraj, kamor potujejo. Na zadnji strani tega dovoljenja za potovanje je napisana sledeča opomba: "Kdor vstopi brez dovoljenja voznega šefa v drugi voz, ali potuje šele naslednji dan, bo moral takoj zapustiti vagon in bo kaznovan."

Akcija proti zverstvu osi

London, 20. julija (Posebno poročilo Chicago Sun). — Vseraščo nacijska zverstva v okupirani Evropi v poslednjih mesecih so napotila vodje osmih vlad, ki imajo svoječasne sedeže v Londonu in boreče se Francoze (ki so sedaj vsi pristižni generala De Gaulla), da naslovi apel na predsednika Roosevelta, premijerja Stalina, Churchilla in papeža Pija XII.

Srbaki upor v Bački

Stockholm, 18. julija (Posebno poročilo iz New York Times). — To nedeljo je bil madžarski premier Nicholas von Kallay obran v svojem parlamentu priznati, da je prišlo prejšnjega januarja do resnega odpora v Bački, v deželi, ki so jo srbski zasedli po zlomu Jugoslavije.

Poljska vlada daje v svojem memorandumu sledečo izjavo:

"Po dve in polletni nemški okupaciji ni dvoma o tem, da hoče rajh biološko uničiti poljski narod."

Jugoslovanska vlada je prav tako podala poročilo o neprestanem teroru v Jugoslaviji. Od kar so Nemci bombardirali Beograd, t. j. meseca aprila 1941 in v tem bombardiranju ubili in ranili nad 30.000 oseb, se sestoji nacijski rekord v Jugoslaviji iz ogromne kronike ugrabitev, koncentracijskih taborišč, talcev, streljanja, usmrteitev, ubijanja v masah in uničevanja celih mest in vasi.

Sodejovanje albanških upornikov z srbskimi četami

Carigrad, 17. julija (Posebno poročilo Christian Science Monitor). — Vedno večje nezadovoljstvo in upor zahtevata od Italijanov, da sejejo po vedno bolj okrutnih sredstvih. Posebno vznemirja Italijane dejstvo, da sodelujejo sedaj albanski rodoljubi z oddelki generala Draže Mihajlovića v Črni gori.

Nedavna Mihajlovićeva evakuacija Bosne in njegova povračila v težko dostopne erogorske planine ter medsebojno sodelovanje Albancev in oddelkov generala Mihajlovića, predstavljajo veliko nevarnost za Italijane.

Evropa vrača udarce. S kontinenta prihajajo vesti o upornosti proti Hitlerju v zasedenih deželah. Mi pa bomo podpihovali plamene upornosti, da vam — v deželah še svobodnih — pokazemo, da naša vzajemna stvar je pravična, naš pogum visok, naša vera neomahljiva.

Še le tedaj, ko bo dosežena končna zmaga Združenih narodov, se bo mogla povedati vsa priprava o tej junaški upornosti. Črna zaveza tiranstva je sedaj spuščena čez Evropo. Včasih pa se zavesta trenutno prizvignje in zagledamo kontinent, ki se bori v svojih verigah. Čutimo ono mrazlo nepopustljivo besnost, ki navdaja miroljubne občane proti onim, ki so bombardirali njihove domove in uničili njihovo svobodo. Vidimo topa, brezizrazna lica zasedajočih vojakov — ljudi, obdanih od nevidljivega zidu zaničevanja, vedno na straži in vedno korakajočih po cestah, katerih sam tlak jim je sovračen.

Čutimo tudi silo naroda, združenega v boju, ki ne zna za meje — kako posamezni Norvežan pritrjuje Poljaku, Nizozemec Čehu, vsi zasedeni narodi drug drugemu misle: "Ven s sovražnikom!" Čutimo tudi, da je iz bede, ki jo je Hitler navajal na

Evropo, vstalo novo bratstvo ljudi, da je vsak čim upornosti proti Hitlerju, naj bo še tako slaboten, del te nove edinosti. Iz te bede združeni narodi Evrope zapisujejo plemenito stran zgodovine človeške svobode.

Hitlerjeve zmage so prišle tako nenadno, da je bilo nekaj časa ljudstvo v zasedenih deželah omamljeno čez mero. Glavni problem je bil, kako naj človek ostane živ, kaj naj je in kje spi. Povrh tega je bilo postopanje nemških čet v deželah kot je Francija, Belgija in Norveška, zamišljeno tako, da bi dalo vtis čim bolj mogoče "korektnosti". Del Hitlerjeve strategije je bil ta, da bi bila njegova vojska navidezno dobro razpoložena in uljudna. Naciji so verovali, ali so pretvezno verovali, da ljudje, katerih hiše so bile ravnokar bombardirane in katerih mesta so bila ravnokar uničena, bi vzljubili napadale. Ali po svoji sami naravi ni mogoče "novi red" dalj časa zatajiti svoje resnične nakane: celotno oropanje zasedenih dežel, odstranjenje vsakega sledu osebne svobode, popolno nacifikacijo. Zasedene dežele so kmalu razumele, da so bile poražene ne po častivrednem vojaškem nasprotniku, marveč po divjem sovražniku, ki je imel namen zaslužiti jih in napraviti jih za vedno podložne njegovi volji.

Polagoma so se vneli mali ognji upornosti po kontinentu. Upornost je začetkoma zavzemala enostavne oblike, izražajoče globoko mrznjo in zaničevanje napram novemu gospodarju. Ker je bilo prepovedano izkvižgati nacijake mogotce, ko so se prikazali na filmu, so oni Parizani, ki so prisostvovali kinematografski predstavi, zakajljali in zakihnjili na vso moč. Poslušalstvo v enem gledališču je kajljalo tako dolgo in tako glasno, da je bilo gledališče zopet razsvetljeno in je neki nacijaki častnik akocil na oder in zavpil: "Kdo je kajljaj!" Ni bilo odgovora, pač pa je neki starček v ozadju gledališča vzkliznil: "Nihče ni tukaj kajljaj." "Kdo je kajljaj?" se je zopet vzdrl nacij. "Nepoznani junak," je starček mirno odgovoril.

Lani ob dnevu premirja so mi meografirani letaki krožili po Bruslju, noseči podpise "Vive la Belgique Independente". Tvegajoč svoje življenje so meščani Bruslja demonstrirali pred grobnico Nepoznanega junaka in velike množice so polagale cvetje na ta grob. Avtomobil nemških štabnih častnikov so se le stajka mogli pomikati skozi gnečo. Čuteč oni čut edinosti in moč števil, ki dostikrat prejšnja gnečo, so Belgijci začeli glasno povzeti Nemce in izzvali skupino oholih častnikov, dokler ni eden izmed njih zagrabil revolver in ustrelil na ljudi.

Neki mladi britanski bombni narednik, povrnivši se na Angleško po vpletu nad kontinentom, je poročal, da so bile holandske njive tulipanov tako zasajene, da so bile podobne velikim holandskim zastavam. Glavni holandski časopis so bili prisiljeni ponatisniti posmrtnice holandskih nacijskih padlih na ruski fronti, s pripombo, da so dotičniki padli "v borbi proti boljševizmu in za vodje ljudstvo in domovino." Mnogi ljudje so izrezali te posmrtnice in jih povrnili uredništvu s pripombami "Fino", "Čestitamo" ali "Naj jih čim več pokrme na isti način."

Iz bede okupacije je vstala nova vrsta humorja. . . šala upornosti. Kakor pešem, ki so jo nekaj peli trubadurji, so se pripovedke širilo z vrha Norveške do konca Grške in v vsebino povsod drugačno ali bistveno silene in vedno odsevajoče neki čut humorja, ki se zna preriti tudi ob teh težkih časih in se norčuje iz zatiralcev. Na primer pripoveduje se o nacijskih vojakih, ki so se upijali v neki norveški vasi ob morju, zaplenili neki avtomobil in zdrevli po ulicah. Končno so zavozili v pomol in štrbunk v vodo, kjer so hitro utonili. Gestapo je prhitela na lice mesta in vprašala staro ženo ob pomolu: "Ali ste videla avto, ko je vozil na pomol?" — "Da," je odvrnila. "Zakaj pa ga niste ustavila?" so se zadržali. "Čemu?" je vzkliznila starica. "Mislija sem, da so na poti na Angleško."

(Nadaljevanje v četrtku.)

z nekaterih, ki so bili bolj slabih živcev. Nato so ga pogrnali med pretepanjem, kletvami in zasmehovanjem z drugimi ujetniki v skupno sobo.

Na stranišče je bilo dovoljeno hoditi le v skupinah po pet ljudi in sicer v diru! Če je le mogoče, je kak stražnik temu ali onemu nastavlil nogo, da je padel po kamenitem hodniku, naker so tako zrtev še obrcali. Na stranišču je moral ujetnik prve dneve opraviti svojo potrebo pri odprtih vratih in je pri tem gestapovec s puško meril nanj. Nazaj v sobo je bilo zopet treba leteti, kolikor so te nesle noge. To je bilo zlasti za starejše jetnike zelo težko in ni čudno, da najstarejši te prakse sploh niso zdržali, temveč so vsled popolne telesne in duševne izčrpanosti pomrli po bolnišnicah, kar smo pa le slučajno izvedeli, ker so pred nami vse zakrivali.

Kako je izgledala jetniška soba? Po tleh nastlana slama, v sredini meter širok hodnik, pri stenah pa zložene naše stvari, kar jih je kdo imel. Jaz nisem imel s seboj nič, zato sem moral več dni kar oblečen ležati, ker bi me sicer ponoči zeblo. Da je bil zrak v sobi obupen, ni treba poudarjati.

Zvečer od devetih smo šli spat in zjutraj ob peti uri smo bili zbujeni po stražniku, ki je zjutraj stražil. V vsaki sobi — in teh je bilo v taborišču 80 — je bil izbran izmed ujetnikov eden za sobnega starejšega (Zimmerratgeber), ki je bil komandi taborišča odgovoren za red v svoji sobi. Tudi ta nevhvalni posel sem opravljal več kot en mesec do odhoda v pregnanstvo.

Zjutraj se je takoj pričelo kričanje in psovanje gestapovskih stražnikov. Bili smo vse, samo ljudje ne! Ko smo se umili, smo pometli sobe, umili hodnike in počistili stranišče. Naj na tem mestu omenim, da so večkrat prisilili duhovnike, do katerih so imeli naravnost besno sovražstvo, da so morali z golimi rokami nositi iz prepelnih stranišč človeško blato v greznice. . .

Po čiščenju smo se postavili v vrste, kjer smo čakali včasih po celo uro in tudi več. Tu so komet pokazali stražniki svojo izvežbanost v kričanju in pruskem psovanju. Z bajonetom na puški in z ostrino naprej je šel stražnik ob vrstah in vsakega, kdor ni bil točno v vrsti, dregnil z nožem. Tudi, če je bilo vse v redu in skoraj tiho kot v cerkvi, so se drli na vse grlo: "Ruhel Hier ist keine Judenschule! hier spricht nur einer und der bin — Ich!" Ko smo hodili v tej žalostni procesiji od nadstropja do nadstropja — kuhinja je bila namreč na dvorišču in sicer poljska vojaška kuhinja — smo se ob tej priložnosti vsaj videli in spoznali, kdo vse je zaprt.

Med ujetniki je bilo tudi okoli 100 žensk, učiteljic in uradnic. Te so bile zaprte v posebnih sobah in moram pripomniti, da so se nekateri izvrstno držale, kar o vseh ne moremo trdit! Da ne bo krivica, naj omenim, da smo imeli tudi možki nekaj cvetov med seboj, o katerih ne morem nič lepega povedati. Tu in tam si je kdo s tako hlapčevskim obnašanjem prihranil pregnanstvo, toda mnogi so bili kljub temu pognani po svetu. Ti so bili žalostne izjeme, katerih najhujše slučaje smo si zapomnili. V splošnem pa vsa čast sotripnikom, ki so se vzorno držali v teh temnih dneh naše narodne nesreče.

(Nadaljevanje v četrtku.)

Spomini slovenske družine

ki je bila junija 1941 izgnana iz Maribora v Srbijo
(Izvirno poročilo Prosveti)

Vrnitev od vojakov in aretacija

Ko sem se vrnil po končani vojni meseca aprila 1941 domov v Maribor, sem našel svoj kraj zelo spremenjen. Ceste so bile temne, nikjer žive duše, vse kakor izumrlo, le tu in tam so krožili oddelki nemških straž, deloma peš, deloma na motorjih. Srečno sem prišel neopažen v mesto in do svoje hiše.

Ne, ne bom opisoval svidenja. Bilo je ganljivo v tako žalostnih okoliščinah. Zvedel sem namreč, da se je po mestu razširila novica, da sem v vojni padel. Med tem so se zbudili otroci, stari tri, deset in trinajst let in v nekaj urah smo si izmenjali na kratko svoje dogodivščine.

Odložim svojo oficirsko obleko in si pripravim za drugi dan civilno. Nobenemu izmed nas se seveda še sanjalo ni, kaj nas drugi dan čaka.

Vohuni so takoj naslednjega dne zavohali plen in ravno na svoj rojstni dan sem bil od "gestapa" aretiran in s avtom odpeljan v meljsko vojašnico, kjer je bilo taborišče zloglasne nemške tajne policije. Cvetke s tega vrta nemške kulture hočem v glavnih potezah narisati, da bo mogoče lažje razumeti globine vse tragedije, ki se je tu odigravala v teku mesecev.

Naj podam najprej zunanjo sliko nemškega gestapovca: črni pruski škorenj — začenjam s opisom pri petah, ker v glavi ta vrsta tako nič nima — črne jahalne hlače, črna vojaška bluza z mrtvaško glavo na ovratniku in črna kravata s kratavito iglo, ki ima znak kljukastega križa v krogu. Na glavi črna pleskana čelada, na kateri je ob strani naslikan kljukasti križ.

Ugotoviti moramo takoj v začetku, da se te vrste ljudje, z imenom "SS-oddelki," šolajo v posebnih kurjih vili po enem kopitu in skušajo svojo duševno praznino nadomestiti z raznimi naučenimi frazami, lažnimi zgodovinskimi navedbami in končno s svojo surovostjo, ki ji ni para med kulturnimi ljudmi.

Najprej so me peljali v pisarno taborišča, kjer je bilo prvo, kar so naredili, da so izpraznili moje žepne in vse, kar je bilo boljše, so pobesali v svoje žepne, češ, da dobim vse nazaj, ko bom izpuščen. Jaz jim seveda še tedaj nisem nič verjel in sem molčal. Ko so si zapisali moje podatke v kartoteko, so me pričeli spraševati, zakaj sem bil aretiran: povedal sem jim, da nimam pojma zakaj, ker zagrešil nisem nič, naker so mi začeli prigovarjati, naj odkrito priznam vse, da bo potem kazen mnogo manjša itd. Ko sem jim resno odgovoril, da si nimam nič očitati, so me peljali v jetniško sobo, kjer je bilo zaprtih okoli 80 mojih sotripinov, med njimi ena četrtina duhovnikov iz vseh krajev mariborske okolice. Zelo veliko profesorjev in učiteljev, železničarjev, zasebnih uradnikov in nekaj kmetov in delavcev. V pretežni večini so pobrali vse vidno izobraženstvo. V nekaj dneh nas je bilo ponoči aretiranih okoli 1200 oseb in to samo v Mariboru, kajti v drugih mestih so imeli zopet svoja taborišča, kjer so na podobnen način ravnali z jetniki kakor tu.

Običajni postopek z vsemi jetniki je bil sledeči: ko so te pripeljali v taborišča, si bil po formalnostih v pisarni izročen stražnikom, ki so te s puškinih kopitih suvali, kamor je padlo, brcnili te s škornji, kamor je priletelo, boksali, če nisi bil uren in te podili v prazno sobo, kjer so te postavili ob steno in ti rekli, da boš takoj ustreljen. Ujetnik je moral gledati v steno, a oni so sredi sobe repetirali puške, rožljali s patroni, kot da bodo zdaj, zdaj streljali. Ko je ta živčni teater trajal nekaj časa, je prišel drugi stražnik in povedal, da bo ta ujetnik šele drugi dan ustreljen, ali kaj siličnega. S sadistično naslado so opazovali smrtni strah in gro

THE WAR SHOULD END IN 1942 (FOR SOME PEOPLE)

...kajljaj! "Kdo je kajljaj?" se je zopet vzdrl nacij. "Nepoznani junak," je starček mirno odgovoril.

Lani ob dnevu premirja so mi meografirani letaki krožili po Bruslju, noseči podpise "Vive la Belgique Independente". Tvegajoč svoje življenje so meščani Bruslja demonstrirali pred grobnico Nepoznanega junaka in velike množice so polagale cvetje na ta grob. Avtomobil nemških štabnih častnikov so se le stajka mogli pomikati skozi gnečo. Čuteč oni čut edinosti in moč števil, ki dostikrat prejšnja gnečo, so Belgijci začeli glasno povzeti Nemce in izzvali skupino oholih častnikov, dokler ni eden izmed njih zagrabil revolver in ustrelil na ljudi.

Neki mladi britanski bombni narednik, povrnivši se na Angleško po vpletu nad kontinentom, je poročal, da so bile holandske njive tulipanov tako zasajene, da so bile podobne velikim holandskim zastavam. Glavni holandski časopis so bili prisiljeni ponatisniti posmrtnice holandskih nacijskih padlih na ruski fronti, s pripombo, da so dotičniki padli "v borbi proti boljševizmu in za vodje ljudstvo in domovino." Mnogi ljudje so izrezali te posmrtnice in jih povrnili uredništvu s pripombami "Fino", "Čestitamo" ali "Naj jih čim več pokrme na isti način."

Iz bede okupacije je vstala nova vrsta humorja. . . šala upornosti. Kakor pešem, ki so jo nekaj peli trubadurji, so se pripovedke širilo z vrha Norveške do konca Grške in v vsebino povsod drugačno ali bistveno silene in vedno odsevajoče neki čut humorja, ki se zna preriti tudi ob teh težkih časih in se norčuje iz zatiralcev. Na primer pripoveduje se o nacijskih vojakih, ki so se upijali v neki norveški vasi ob morju, zaplenili neki avtomobil in zdrevli po ulicah. Končno so zavozili v pomol in štrbunk v vodo, kjer so hitro utonili. Gestapo je prhitela na lice mesta in vprašala staro ženo ob pomolu: "Ali ste videla avto, ko je vozil na pomol?" — "Da," je odvrnila. "Zakaj pa ga niste ustavila?" so se zadržali. "Čemu?" je vzkliznila starica. "Mislija sem, da so na poti na Angleško."

(Nadaljevanje v četrtku.)

SLOVENSKA NARODNA PODPORNJA JEDNOTA

izdaja svoje publikacije in še posebno list Prosveta za korist, ter potrebno agitacijo svojih družtev in članstva in za propagando svojih idej. Nihalce pa ne za propagando drugih podpornih organizacij. Vsa organizacija ima običajno svoje glasilo. Torej agitacijski dopisi in naznanila drugih podpornih organizacij in njih družtev naj se ne pošiljajo listu Prosveta.

HENRIK MANN

SRCE

NOVELE

Preložil IVAN ALBREHT

IGRALKA

(Nadaljevanje.)

Zatem je odšel k skušnji v veseli gotovosti, da je obračunal s svojo ljubeznijo. Ko pa se je vrnil, ga je popadla iznova—čisto tako, kot da je v somraku sedela v njegovi sobi, pripravljena na skok. V razuzdanem navalu poltenosti je planil pred njeno stanovanje.

Stala je lepo oblečena tam in je likala nohte s koscem usnja. Kapelnik ni ubiral ovinkov, ampak je hrapavo izpregovoril z bledim glasom, zabrisanim od strahu, nekaj besedi, ki jih je pogrnala v njih valujoča usoda njegova v neskladnost. Kakor bi treščilo se je vrgel prednjo na kolena in hotel ujeti njeno roko. Leonija je kriknila: "Pusti me!" in "Zoprni si mi!"

Vsa iz sebe je uprla roko s koscem usnja v njegov bridkostno k njej koprneči obraz. Izgubil je ravnotežje in je bil prisiljen, loviti se zadnjički, pa je pomislil: "Seve, do tega mora priti, kadar jaz enkrat zdijvam."

Ona je stopila nazaj in je zacepetala, razdražena do solz.

"Kaj ti pride na misel — kako me moreš prjemati — kaj takega je vendar zoprno!"

Kljub lastni nezmernosti se mu je zdelo to pretirano. Postavil se je na noge, rekoč:

"Pusti to, dete; kadar boš enkrat sama za, ljubljena, boš gledala to reč drugače."

Ona pa je kriknila:

"Ne, nikdar!"

Ko pa se je obvladala, je rekla v oblastnem navdušenju — z nadihom skrivnosti:

"Nič dotikanja: nikoli! Telesa svojega ne morem dati nikomur: dokler živim, ne!"

"Kaj pa je?" je vprašal ganjen in skušal ujeti njeno roko.

"Nič. Pusti me. Zdaj veš."

"Kaj naj vem?"

"Jeli kaka resna ovira vmes?" je pomislil. Omoten vsled tega nenadnega udara se je sedel na stol in tiščal glavo v dlani. Po mučnem premolku se mu je posvetilo eno: Na ta način on ni edini, ki ga zavrača. Ona zavrača vsakogar. To je precej manj brezupno! Ko se je vzravnil, je bila Leonija spet pri svojih nohtovih.

"Razlož mi, prosim, to reč še malo natančneje. Kakšna plehka ideja pa je to?"

"Ni mogoče vsakemu razlagati —" pa ni niti dvignila oči.

Stopil je zopet proti njej, s sklenjenimi rokami.

"Pa nekomu, ki te ima zelo, zelo rad — ki bi prehodil s teboj vso goro Kalvarijo?"

Dosegel jo je njegov dih, ki je dišal po smodkah, da se je razsrjena odmaknila.

"Pusti me v miru! Kaj se brigam zate!"

Tolikšna trdoba ga je odbila.

"Se lahko zgodi," je pripomnil. Nato se je čutila ona prisiljeno, da malce popusti.

"Sploh nas umetnike telesnost slabi," je pripomnila. "Mi se moramo ohraniti čiste in krepke."

Ni se mogel premagati:

"Posebno zdaj, ko ne dobiš nobene vloge."

Leonija je planila kviljuč:

"Kdo pa je pravil, da mi jih preskrbi? Kdo se je bahal, da mi lahko eminentno mnogo koristi?"

Čutil je hipoma, kako ga je zbodla, ker je mislil ves čas le nase in gledal samo na to, kako bi veseljačil z njo po zabavah, žel čast od nje — in končno dobil še njo. Toda hitro je premagal grizečo vest. Kaj neki misli, da bi brez njega dobila tudi le "gospo pl. Valfontaine"? Natanko lahko ve, da mora biti hva-

ležna za to vlogo junaku, ki je imel svoje vzroke, da je delal drugi na kljub.—Izgledalo je, da preide pogovor, ki se je pričel na kolenu, v prepir med kolegi.

"Pustiva raje to," je menila Leonija. "Par cest pojdem ven — saj so suhe?"

Med natikanjem rokavice:

"Kogar ne opozori moja roka nase, me sploh ne ljubi tako kakor hočem biti ljubljena jaz. Ta me sploh ne vidi."

Kapelnika je od jeze občila živa rdečica. Kakor da bi ne bila njena blazničasta roka z dolgimi, pravičnimi prsti prvo, kar je opazil izza Leonijinje velike izpremembe! Sunkoma je povedal, da bo torej v bodoče opeval vsak njen ud posebej.

"Na svoje roke sem ponosna. Rothaus jim pravi madonske roke."

"Kako novo!" se je porogal in se je zunaj, spotoma še nadalje pečal z Rothausom. Da ji li ne zveni ves človek napačno? Da li ni to nedostojno profinesovanje, ki si ga dovoljuje človek le zbog svojega denarja! Naj bi enkrat pomislila v njegovi prisotnosti, kakšna je bržkone bila govorica njegovih dedov in kakšne običaje so najbrže imeli, pa bo takoj videla, da je ves Rothaus tak, da bi človek počil kraj njega.

"Pa že ne," je zadržala Leonija. "On, oziroma rodbina njegova ima vsekakor baš toliko milijonov, kolikor šteje Harry let."

"Harry?" je pomislil kapelnik in ni mogel več govoriti.

"Zato pa njegovi predniki tudi niso napačni. Bili so pred inkvizicijo ministri v Španiji. Dejal mi je: Ko so bili Zidje izgnani, ni bilo večjega rodu; da ne bi bilo v njem nekaj njihove krvi."

"Če reče on..." je dostavil kapelnik samo še z žalostjo, Leonija pa je povedala do konca.

"Pa kljub temu! Seve, kdor ne izide nikjer kot popolnoma nemiljiv, se ne more nikakor izogniti temu, da ne bi vplivalo to na način njegovega zavedanja. V kakšno duševno napetost mora to uklepati človeka! Ker ga vsi silijo v dvom, začne še sam tako in je vedno bolj tuj in osamljen, pa se razkrajja in nemirno goji svojega duha. Le ne mislite vi drugi, da ste tako naobraženi kot oni! Če ste naobraženi, je to pri vas šport. Pri njem pa je primorano — zaradi zatrevanja svoje samobitnosti. Najpreje se imajte za tako dvomljive kot on, potem šele izveste, kaj je kultura."

"Dovolj," je menil kapelnik bridko.

"Na noben način ni dovolj. On baš ni prevzet, ampak slaboten. Njegova neodločnost, bahavost, morda celo laž njegova in mržnja do ljudi — vse to izvira pri njem baš iz tega, ker se ne prevzema, pa se tudi noče. On išče le sebe in to, kar je nepojasnjena v njem. Nekaj celotnega — dragi moj!"

"Hvala... Kako daleč te pa sploh smem spremljati?"

"Ne baš prav do hotela."

"A, greš večerjat! Z...?"

"O, midva jeva zdaj skupaj vsak večer, kadar sem prosta. Spoznala sva, da lahko govoriva in poslušava drug drugega brez dolgočasja. No, in ker to ni vsakdanje..."

"Torej mnogo zabave," je dejal zagrinjen in je pobjedel. Pogled mu je zablodil — pa je zdiralj od nje v prepričanju, da že ima Leonija ljubavno razmerje s tem človekom. "To histerično malikovanje! Meni niti ne bi ugajalo to!" Tisti tehtni govori preje v njeni sobi so bili komedija in sleparija. "Zbala se me je, pa mi je malo igrala."

(Dalje prihodnjil.)

"PAIN IN THE NECK"

Priljubljeni les je tega, ki ga je prvi dobil, naj bo kjerkoli. Če ga privleče do brega in potegne iz vode, zaznamuje kakorkoli in gre, je prepričan, da ga bo magari čez leta našel ravno tam, seveda, če niso medtem Evropejci prišli mimo. Eskimo ima do te lastnine veliko spoštovanje.

Če kdo komu kaj posodi, bodi si čoln, ali orožje in se to na lov pokvari, recimo, da tjujlenj strga čoln, gre to na račun lastnika. Če si pa kdo izposodi kakostvar, da lastnik ne ve o tem in se mu pokvari, mora povrniti škodo.

Če kupi kaj in mu blago ne ugaja, ga pošlje lahko nazaj, četudi je že prešlo dokaj časa od tedaj.

Če kdo kako dražjo reč, ki je ni v stanu plačati takoj, mu ta da na upanje, dokler ne more poravnati. Če pa dolžnik poprej umrje, opusti upnik svojgo terjatev. To so občutili posebno evropski trgovci, ki so morali dati na upanje, a jim je mnogoletni dolžnik ušel s smrtjo. "Počakajte, da poginejo vsaj uši v njegovem grobu", so mu odgovarjali Eskimi, "potem razpišite eksekucijo."

Eskimo ne zbira bogastva. To mu je tudi skoraj nemogoče. Niti vse živali, ki jih ujame, niso popolnoma njegova last. Njemu samemu in njegovi družini pripada samo atak, groenlandski tjujlenj, toda tudi od tega dobe solovci svoj delež. Druge vrste tjujlenjev razdelijo med seboj solovci; navadno dobi vsaka hiša dotičnega okraja po en kos. Posebno razdelijo različne vrste kitov, od katerih dobi lovec navadno le neprimerno majhen kos, četudi je žival ubil popolnoma sam. Ko privlečejo kita do brega, pridejo vsi prebivalci vsak s svojim nožem in planejo nanj, da si oddelijo svoj delež. Pri tem delu je taka gnječa in se vse vrši s takim ognjem, da pogostoma v naglici drug drugega porežejo.

Ta pravila pa ne veljajo samo za večje živali, ampak tudi za razne vrste rib.

Ce jih lovi več skupaj, dolo-

čajo natančni predpisi, čigava je žival. Pri lovu na severnega jelena je žival onega, ki jo je prvi zadel, četudi ga je neznanj ranil. Isto velja tudi o tjujlenjih. Le če najdejo to žival mrtvo s harpuno v telesu, tedaj dobi oni harpuno nazaj, a žival ostane v rokah najditelja.

Če je bil lov bogat, tedaj napravijo pojedino, kjer jedo, dokler kdo more. Če ne morejo vsega pojesti, tedaj spravijo za zimo. Kadar nastane pomanjkanje, tedaj dajo oni, ki imajo, tistim, ki nimajo, dokler imajo kaj. Potem stradajo vsi skupaj.

V tem oziru so Eskimi usmiljeni ko otroci. Prva in najvišja postava jim je: pomagati bližnjemu. Trdo življenje ga je izučilo, da je, kljub lastni moči in spretnosti včasih vendarle navezan na druge, zato rad pomaga tudi sam. "Kar nočeš, da ti tvoj bližnji stori, tega ne stori ti svojemu bližnjemu."

Eskimo je gostoljuben. Potnik lahko krene v prvo hišo, ki jo najde, in ostane, dokler se mu zljubi. Vsega, kar premorejo, mu dajo. Ko odide, mu naložijo brašnja za na pot. Tudi Evropejca sprejmejo gostoljubno, ki jim pa poplača gostoljubnost z malo kave, ki jo nosi v ta namen s seboj.

Da je gostoljube dolžnost, o tem pripoveduje kapitan Holm. Morica Maratuka, ki je umoril svojega očima, so sprejeli njegovi sorodniki v goste in ga dolgo gostili, četudi je bil silno neprijeten.

H gostoljubju so jih silile prirodne razmere. Slabo vreme jih je daleč od doma sililo pogosto, da so morali stopiti v tuje hiše. Vendar pa je začelo to gostoljubje s prihodom Evropejcev ponehavati.

Iz vsega tega je razvidno, ka-

ko so vsi zakoni te grenlandske države zgrajeni na temelju medsebojnega bratstva. Podpiranje in ljubezen so jim glavni cilj.

Marsikdo od nas bi se moral od Eskima učiti. V tem oziru lahko postavimo Eskime med najbolj razvita ljudstva: mnogoter "kulturen" narod stoji niže kot oni.

(Dalje prihodnjil.)

SLOVENSKA NARODNA PODPORNJA JEDNOTA

Iskava svoje publikacije in še posebno list Prosveta za boristi, tar potrebne agitacije svojih družtev in članstva in za propagando svojih idej. Nikakor pa ne za propagando drugih podpornih organizacij. Vsa organizacija ima običajno svoje glasilo. Torej agitatorični dopis in namenska drugih podpornih organizacij in njih družtev naj se ne pošiljajo listu Prosveta.

Dr. George W. Taylor, vojni-dalavskega odbora.

Slovensko-ameriški

DRŽAVLJANSKI PRIROČNIK

Priredil LEO ZAKRAJŠEK

Priporočamo ga vsem, ki še niso državljani, in onim, ki so že. Vsebuje za oboje bogato informativno gradivo in še posebno pouk za nedržavljane. Stane 50 centov

V zalogi imamo še Louis Adamičevo

TWO-WAY PASSAGE

(\$2.50 s poštnino vred.)—In druge njegove knjige.—Velika zaloga drugih slovenskih in angleških knjig.—Pišite po naš novi cenik!

KNJIGARNA PROLETAREC

2301 SOUTH LAWDALE AVE. CHICAGO, ILL.

TISKARNA S.N.P.J.

sprejema vsa

v tiskarsko obrt spadajoča dela

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvatskem, slovaškem, češkem, angleškem jeziku in drugih...

VOĐSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO SNPJ, DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

... Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne... Cene zmerne, uniljako delo prve vrste

Pišite po informacije na naslov:

SNPJ PRINTERY

2857-59 S. Lawndale Avenue Chicago, Illinois TEL. ROCKWELL 4904

NAROČITE SI DNEVNIK PROSVETA

Po sklopu 12. redne konvencije se lahko naroči na list Prosveta... Cene listu Prosveta je:

Table with subscription rates for different regions and durations. Columns include 'Za Zdrucl. države in Kanada \$6.00', 'Za Cincero in Chicago je \$7.50', and 'Za Evropo je \$9.00'. Rows list 1, 2, 3, 4, and 5 issues with corresponding prices.

Izpolnite spodnji kupon, priložite potrebno vsoto denarja Money Order v pisnu in si naročite Prosveto, list, ki je vaša lastnina.

PROSVETA, SNPJ, 2857 So. Lawndale Ave. Chicago, Ill.

Priloženo pošiljam naročnino na list Prosveto vsoto \$

1. Ime Čl. društva št.

2. Čl. društva št.

3. Čl. društva št.

Mesto Država

Narod, ki izumira

Po Nansenu priredil

IVAN BEŽNIK

(Nadaljevanje.)

Ko so prišli Evropejci, niso razumeli ne ljudstva, ne njegovih zahtev, ampak so zagnali kratkoročno vse njih naredbe ob tla ter jim vsilili svoje — to je, hoteli so napraviti drugo ljudstvo, da si so bili prišedli Evropejci v mnogih ozirih slabši kot demačini. Kako je mogoče spreminiti to nestalno lovsko ljudstvo na takih tleh? Kaj jim ostane?

Grenlandci so začudeni poslušali nove gospodarje in niso mogli razumeti vsega tega. Evropeci so imeli sploh za slabe, pokvarjene ljudi.

Ko je prišla leta 1728. v Godthaab ladja z moškimi in ženskimi naseljenici, so se nekateri vedli tako slabo, da so se pagani vpraševali začudeno, "odkod to, da je med Evropejci toliko slabih ljudi?" Sploh je gledal Eskimo s prezirnim "nove ljudi", ki so lepo govorili, slabo delali in se niso nič razumeli na lov.

Počasi so tuji zmagali vsaj deloma, in ustvarili mešanico starogrenlandskih in noveevrop-

skih šeg in mešanico, močno s evropsko krvjo pomešanega naračaja.

Kljub temu pa se Eskimo še vedno drži mnogoterih svojih navad. Kot pri vseh lovskih plemenih (ljudstvih), je tudi pri Eskimih pojem lastnine zelo omejen.

Eskimo razločuje lastnino posameznika, družine, hišnih sostanovalcev, sorodstva in v enem kraju bivajočih družin. Popolna last posameznika je kajak, njegova oprava in orodje; tega se ne sme dotakniti nihče, tudi ga ne izposodi nikomur. V prejšnjih časih je imel vsakdo po dva kajaka, a zdaj je redko to. Ski, ki so jih uvedli Evropejci, so tudi last posameznikov, a jih vendar vzame lahko vsakdo, ne da bi vprašal gospodarja. Poleg obleke in lovskih potrebin je treba imenovati še nože, pile, žage. To je last enega, ali družine. Silvalna priprava je last žene, ki jo ima.

Vsa druga hišna oprava pa je last družine ali vseh sostanovalcev. Ženski čoln je last družine, šotor tudi. Hiša je last družine, če stanuje več družin v nji, je last vseh skupaj.

Posesti zemlje Eskimo ne pozna. Toda navada je, da na mestu, kjer stanujejo že drugi, ne

sme postaviti brez dovoljenja teh nihče ne šotora, ne hiše.

Night Life of American Force in New Caledonia

Holding a concert in a lamp-lighted hut in New Caledonia are these members of the army medical and mine corps stationed with the U. S. troops in New Caledonia. Left to right are (back): Lieut. I. Miner, Colesia Dam, Wash.; and Lieut. Gertrude L. Morris, Carson City, Nev. Front row: Lieut. Morris Stroud, Phila., Pa.; Lieut. Thomas Clark, Chestnut Hills, Pa.; and Capt. Paul Rolder, Coverbrook Hills, Pa. The harmonium belongs to one of the army chaplains with the troops. (Central Press)